

# Передмова

Старенькі «Жигулі», похитуючись у різні боки, довго пленталися піщаною дорогою через поля. Навколо ні душі. Лише покинуті напризволяще людьми широкі та розлогі поля, на яких владно оселилися бур'яни. Стояла полуденна літня спека. Мирослава, яка сиділа поруч водія, відчинила вікно. Вітерець повіяв прохолодою лише на якусь мить, а потім запылюжило, і жінці довелося прикрити вікно, залишивши тільки маленьку щілинку, щоб не задихнутися від спеки.

— Довго ще їхати? — спитала вона мовчазного водія, який за дорогу не зронив жодного слова.

— Не дуже, — буркнув він і знову йому ніби заціпило.

— Ви такий завжди?

— Який? — неуважно запитав водій.

— Мовчазний.

— Коли як.

— То поговоріть зі мною, бо я дуже хвилююся, — попрохала Мирослава дещо нервово.

— Я найнявся до вас водієм, а не клоуном, щоб вас розважати, — сказав чоловік непривітно, і жінка зрозуміла, що розмову закінчено.

Мирослава тяжко зітхнула і витерла вологою серветкою спітніле чоло. Зараз, як ніколи, їй хотілося чути людський голос, а не гуготіння цієї старої автівки. Але розмова з водієм, який згодився за невелику плату довести її з міста до забутого Богом хутора, не вдалася. Мирослава подумала, що краще було, якби вона заплатила дорожче та найняла гарну іномарку з балакучим водієм. Пошкодувала гроші — й ось тепер трясеться вже цілісіньку годину в автівці з непривітним водієм. Майбутня зустріч її лякала та бентежила, але лише на неї Мирослава покладала останні сподівання. Так жити далі вона вже

не могла, але зосталася надія лише на стареньку віщунку бабцю Дубовиху, яку називали по-різному, а найчастіше — старою відьмою. Мирославі сказали, що їй вже понад сто років, тому жінка дуже нервувала, побоюючись, що стареньку може вже не застати серед живих. А може бути ще гірше, коли бабця не зможе або не захоче їй допомогти.

Нарешті вдалині Мирослава помітила кілька хатинок. Вона до болю в очах почала вдивлятися, гадаючи, в якій з хатинок чекає на неї порятунок від біди, у котрій вона сама винна. В грудях шалено почало стугоніти серце, коли автівка зупинилася біля вбогої хатки.

— Тут, — сказав водій коротко та ясно.

— Дякую, — відповіла Мирослава. — Ви зачекаєте на мене тут?

— Якщо заплатите за простій.

— Добре, добре, — сказала вона й похапцем розрахувалася з водієм.

За невисоким парканом жінка помітила курей, які греблися біля повітки, й у неї трохи відлягло від серця. Якщо є кури, то є й життя в цій невеличкій, похиленій на один бік хатинці з маленькими вікнами, що майже торкалися землі.

Жінка відчинила хвірточку та озирнулася: чи нема бува собаки? Будки не було видно, і вона пройшлася подвір'ям. Постукала у двері й завмерла в чеканні.

— Відчинено, — почулося з хати.

Мирослава відчинила двері й одразу ж перед собою в напівтемряві побачила стару жінку з безкровним обличчям у білій хустинці. Жінка сиділа за столом, поклавши на нього сухі, майже жовті руки.

— Добридень, — привіталася Мирослава, не вгадавши свого голосу. — Я до вас...

— Називай мене, як усі, Дубовихою.

— А ... ім'я?

— Та чи пам'ятаю я його? Чи має воно зараз якесь значення?

— Я до вас по допомогі.

— Звичайно ж! До цієї хати заходять лише по допомогі. Я вже звикла до цього. Проходь, сідай, бо мій час, як і твій, швидко спливає.

Мирослава сіла за стіл напроти Дубовихи. Очі звикли до сутінків, і жінка тепер могла роздивитись обличчя старенької. Вона була схожа на завмерлу в одній позі воскову фігуру. Обличчя, зоране безліччю зморшок, не виражало нічого. Сиве волосся акуратно причесане та сховане під хусточкою. Але очі! Вони були темні, не вицвілі від старості, а живі, ніби роки їх не торкнулися. Вона так пильно дивилася Мирославі у вічі, що тій здалося, ніби старенька заглядає прями́сінько їй у душу і бачить навіть її думки. Стало трохи моторошно, і по спині Мирослави пробігли мурахи.

— Не мовчати ж ти приїхала у таку далечінь? — голос бабці вивів Мирославу із задуму і вона здригнулася.

— Я... Я не знаю з чого почати.

— З самого початку і до кінця. Розповідай, з чого почалися твої нещастя, — сказала бабця, і далі незмигтно дивлячись їй чи то у вічі, чи то в саму душу.

І тут Мирославу прорвало. Вона почала говорити. Спочатку думки плуталися, вона не могла чітко їх сформулювати, потім їй стало спокійніше і вона почувалася більш упевнено.

Мирослава почала з самого дитинства. Не розповівши про нього, вона не змогла б донести до свідомості старенької все, що з нею трапилося. А та дивилася на Мирославу пильно та уважно. Іноді вона хитала головою і вставляла деякі свої думки.

— Це ж треба! — хитала старенька головою. — Весь світ лежить у злі. Усе від диявола.

— Оце так! — іноді казала вона. — Хто робить гріх, той від диявола. Чорнота! Від тебе віє чорним.

— Та чи я зумисно? — сказала Мирослава, ніби виправдовуючись.

— Кожен кує свою долю. А ти не мовчи, не зупиняйся, час іде не на твою користь.

І Мирослава говорила, не зовсім тямлячи, що хоче сказати старенька. Їй конче потрібно було виговоритися. На душі стільки всього назбиралося! Останнім часом вона все тримала у душі, бо їй ніхто не хотів розуміти, а якби й захотів, то не зміг би. Зараз був останній її шанс, остання надія.

— Зло, — старенька зітхнула та похитала головою. — Тебе опанувало зло. Не будьте поборені злом, але перемагайте зло добротою.

Тоді Мирославі здалося, що її й зараз не розуміють. Вона загалася лише на мить.

— І не думай, що ти чинила слухно, — ніби прочитавши її думки, сказала Дубовиха. — Зло знищує душі. В тобі так багато було зла, що потьмарився розум. Треба любити ближнього свого, як самого себе.

— Я хотіла бути щасливою.

— Бог дав тобі найбільш безцінне, що є на світі.

— Що саме? Випробування? Приниження? Злидні? Нещастя?

— Він дав тобі життя, — ніби не чуючи жінку, тихо мовила Дубовиха. — А ти не змогла правильно ним скористатися, не пішло воно тобі на користь, на благо, лише — на зло.

— Я тільки хотіла бути щасливою, — повторила Мирослава. — Ви мене почули?

— Я? Так. А ось ти мене ще ні. Дай мені відповідь на запитання: скільки смертей стоїть за тобою? Скільки людський життів ти забрала? Бог їм дав життя — він, лише він, має право їх забрати.

— Я ніколи не хотіла бути... бути вбивцею, — крізь сльози мовила Мирослава.

— Вже трохи краще. Принаймні у тебе вистачило мужності визнати себе вбивцею. Вбивати можна не тільки тіло, а й душі, — задумливо промовила стара та знову запитала: — Ти хоча б рахувала, скільки життів ти занапастила у гонитві за своїм примарним щастям?

— Я... Я не знаю, — Мирослава похитала головою.

— Не буде тобі, жіночко, щастя, не буде. Його можна здобути у долі добрими справами, шляхетними вчинками, а ти пішла до своєї мети по людських кістках, сіючи навколо біди, хвороби, нещастя, залишаючи по собі смерть, зруйновані родини, розбиті надії. Ти стала продавцем нещастя, а не покупцем його. Відчуваєш різницю?

— Так, — мов у сні, погодилася Мирослава.

— Ось я і кажу, що різниця між продавцем нещастя та покупцем — це вартість твого життя.

— Як то? Я повинна за все, що накоїла, розплатитися власним життям?

— Можеш чинити, як хочеш, — ти маєш вибір, але щастя не можна отримати від нещастя інших. Ти зробила зло, а зло — темрява.

— Я не розуміла цього.

— Тепер пожинаєш плоди дерева, яке сама посадила, — тихо сказала старенька і додала: — Лишень не мовчи, бо спізнишся.

Очі бабці споглядали старий годинник на стіні.

— Або говори, або неси свої біди далі. Час іде не на твою користь. Можеш спізнитися, — мовила старенька.

— Куди?

— Ще раз зустрітися зі злом, — відповіла бабця. — Час невблаганно спливає. Ти мусиш зараз прийняти рішення. До того, як щось сказати, подумай про те, як ти будеш дивитись у вічі невинній своїй кровинці? Що ти йому скажеш, коли він підросне, якщо доживе до зрілого віку?

Згадка про онука болем стисла серце жінки.

Мирослава подумала, що старенька несповна розуму, верзе якусь нісенітницю, але звідки та могла знати про онука?

Жінка продовжила розповідь про своє життя, бо ще не все розповіла. Що робити? Ця стара віщунка — єдина та остання її надія.

— Бідна твоя душа, — промовила старенька, шелестячи голосом. — Навіть хижак кожної миті може перетворитися на здобич.

Мирослава вже майже не звертала уваги на слова Дубовихи. Їй конче було треба виговоритися людині, яка не вважає її за божевільну. Лише так вона зможе полегшити собі життя. Зараз жінка була наче на сповіді. Вона говорила швидко, ніби боячись, що її зараз зупинять, і душевний тягар знову каменем почне тиснути на груди.

— Поспішай. Так, поспішай, — тихо вставила старенька.

Мирослава почала говорити ще швидше. Вона втратила лік часу і вже не змогла б напевно сказати, як довго говорить.

Скоріше за все довго, бо в горлі пересохло і їй дуже хотілося пити. Попросити води вона не сміла, бо приїхала в таку далечінь не воду пити.

— То був сам диявол, тобі допомагав саме він, — сказала бабця, притишивши голос на слові «диявол».

— Цього не може бути! — скрикнула Мирослава, бо не могла повірити в те, що почула.

— Ти приїхала за порадою до мене чи сперечатися? — голос старенької був невдоволеним.

— Вибачте, — сказала Мирослава і продовжила розповідь.

— Так, так. Це був самий диявол у людській подобі. Так, саме він. Я це знаю, — кілька разів говорила старенька приглушеним голосом.

Мирослава не помічала сліз, які потекли у неї по щоках, коли закінчувала розповідь.

— Тепер ти все зрозуміла? — запитала бабця, коли жінка замовкла.

— Я?! Я... Я нічого не зрозуміла, — сказала розгублено Мирослава.

— Сам диявол правив твоїми вчинками. Ти бачила хоча б одного разу очі тієї людини?

— Ні, жодного.

— То чому ж ти вважаєш, що то була твоя бабця? Ти повинна подивитися їй в очі.

— Але вона завжди тікає від мене.

— Ти мусиш подивитись у вічі. Тоді ти впевнишся, що то — сам диявол. Він проникав своїми очима до тебе в душу та диктував, що тобі робити.

— Я не знаю, як це вчинити, — розгублено сказала Мирослава.

— Ти ж змогла стільки людей занапастити, зробити нещасними, тож і глянути йому в очі теж зможеш, — ледь чутно мовила старенька й додала: — Якщо, звичайно, схочеш.

— І що мені тоді зробити?

— Нехай же віддасть Господь зло, зроблене тобою, тобі самій. Так написано у Великій книзі. Що віддала — те й отримай, бо такий закон життя.

— Я не зовсім второпала, що мені робити, — зізналася Мирослава стомлено та розгублено. Вона приїхала у таку далечінь, щоб почути пораду, а стара, напевне, вже несповна розуму.

— Забрати всі нещастя, які ти продала, собі.

— Але ж... Це дуже... Дуже жорстоко, — схлипнула Мирослава.

— У тебе нема іншого виходу. Кожен дістає те, на що заслужив. Отець небесний не пробачить гріхи наші.

— Ви гадаєте, що я зможу це зробити?

— Ти не маєш іншого виходу, — зітхнула старенька. Вона глянула на годинник, і Мирослава мимоволі повернула голову в той-таки бік. Була шоста вечора. Невже вона провела тут майже цілий день?

— Я довго, занадто довго чекала на тебе, — почала говорити старенька таким тихим голосом, що Мирослава ледь розчула її слова. — Ти мусила приїхати до мене задовго до цього дня. Тоді б ти менше накоїла лиха.

Мирославі здалося, що стара марить. Вона поклала на стіл гроші і вже збиралася подякувати та йти звідси, але голос старенької її зупинив.

— Зачекай, — сказала Дубовиха тихо, але чітко. — Ти повинна закрити мені очі.

— Як то? — спитала Мирослава і побачила, що Дубовиха раптом зітхнула і завмерла, дивлячись їй у вічі.

Жінка придивилася пильніше і з жахом зрозуміла, що по обличчю старенької пройшлася смерть. Бабця вже не дихала. Мирославу охопила паніка. Вона з жаху скрикнула і вже хотіла тікати геть із цієї моторошної хатинки, коли чи то знову злетіло з вуст старенької, чи забриніло в її вухах: «Ти повинна закрити мені очі». З острахом жінка підійшла до небіжчиці і тремтливими пальцями закрила їй очі. Мирослава вискочила надвір та кинулася до того місця, де на неї мав чекати таксист. Автівки ніде не було.

— Ще цього мені бракувало! — з розпачем сказала Мирослава.

Вона подумала про те, що треба сповістити сусідів про смерть Дубовихи та запитати, як дістатися міста. Мирослава

роззирнулася. Навколо стояли напіврозвалені хати. Скоріше за все тут ніхто не мешкав. Про всяк випадок вона пролізла крізь зарості кропиви та постукала у двері. Ніхто не відповів. Жінка зазирнула в розбите вікно. Там був безлад і явні ознаки нежитлового приміщення. Вона побігла до іншої садиби — те саме. Третя, четверта, п'ята хата — усюди запустіння. Її охопив жах, але раптом вона помітила на пагорбі ще одну хату. Як до останньої надії кинулася бігти туди. На подвір'ї Мирослава помітила дідуся, який із цигаркою в руці сидів на призьбі біля хати, споглядаючи, як курка квокає та водить своїх жовтеньких курчат.

— Дякувати Богові, — прошепотіла Мирослава й попрямувала до старого.

— Добридень вам, — вона чемно привіталася.

— І вам не хворіти! — привітно відповів дідусь.

— Там Дубовиха померла! — на одному подиху випалила жінка, радіючи, що знайшлася хоча б одна жива людина.

— А що, вже шість годин вечора? — запитав старий та пихнув цигаркою.

— До чого тут час?! Там людина померла, а ви...

— Вона казала, що помре рівно о шостій.

— Треба сповістити її рідних.

— У неї нема нікого. Вона чекала на тебе багато років, — задумливо мовив старий. — І ось ти приїхала.

— Ви щось плутаєте. Я їй не родичка, і приїхала сюди випадково.

— Випадково до Дубовихи ніхто не приїздив. Ти все зрозуміла, що вона тобі порадила?

— Ні... Так. Здається, що так. Тепер я маю повернутися додому. Чим я зможу дістатися міста?

— А нічим, — низав плечима старий. — До міста тридцять кілометрів. Їх треба пройти пішки. До темряви не встигнеш, то доведеться ночувати десь у полі.

— Я по мобільному викличу таксі, — сказала знервовано Мирослава, дістаючи з сумочки мобільний телефон.

— Даремно. Тут немає зв'язку.

— А автівки тут проїжджають?